

Getsemane a Golgota

Tak je napisane,
zo budže Chrystus ćerpjeć
a na třeći dzeń stanje z mortwych
a zo budže so přédować w jeho mjenje
pokuta k wodaću hrěchow mjez ludami.
Započće w Jerusalemje.

(Lk 24,46-47)

Lětstotki do Jezusa je profet Jezaja wěšćil wo Božim wotročku, kiž njese bolosće a wšelake ćerpjenja (Jez 53): „Zawěrnje, wón njeseše našu chorosć a nałožil sebi naše bolosće.“ Po Božej woli ma wotročk ćerpjeć za hrěchi swěta, zo bych wšitcy či wodawanje dostali, kiž so jemu dowěrjeja. „Wón je našich přestupjenjow dla zranjeny a našich hrěchow dla zbity.“

Wěriwym Židam běchu tute słowa znate, hačrunjež njemōžachu sej předstajić, što by dyrbjal Boži wotročk być. Tež Jezus znaješe wěšćenje wo Božim wotročku a wědžeše, zo změje je spjelnić. „Tak je napisane, zo budže Chrystus ćerpjeć ...“ Boži Syn spjelni wolu Boha Wótca. Ćerpjenje běše jeho wosud.

Jezusowe ćerpjenje pak njeběše jenož spjelnjenje doprědka postajeného žiwjenskeho puća, takrjec jeho wosud. Jeho ćerpjenje běše tež wědomy rozsud. W zahrodže Getsemane je temu přihtosował, zo dže puć Božeho wotročka. Modleše so najprjedy, hač njeby móžno było, zo by so wosud wot njeho wzał. Skónčnje pak zwoli do Božeho plana a wozjewi svojim wučomnikam: „Dosć je, hodžina je přišta; hlej, Syn čłowjeka budže do rukow hrěšnikow podaty.“

Z tutym rozsudom stejili Jezus cyle samotny w stawiznach čłowjestwa. Ludžo boja so ćerpjenjow, spytaja so jim wuhibnyć, bjeru je jenož potom na so, hdyž wopravdže hinak njeńdže. Jezus by móht w zahrodže Getsemane hić někotre kročele do kerkow, zo by so wotsalił wot svojich wučomnikow a wot tych, kiž přińdžechu, zo bychu jeho popadnyli. Jezus wosta w zahrodže a da so zajeć. Ćerpjenje běše jeho wosud a jeho rozsud.

Jezusowy puć wjedžeše ze zahrody Get-



Ćerpjacy Chrystus ducy na Golgota – málba z lěta 1667 na łubjowym wobložanju w cyrkwi we Łutach

Foto: J. Maćij

semane na horu Golgota, na „nopowišćo“, kaž so w bibliji přeloži. Křižowanje běše najhōrše chłostanje tehdyšeho časa. Za čo poprawom je so Jezus chłostał? Dokelž je Boži Syn był, israelski kral? Pilatusej běše cyła naležnosć někak džiwna. Widžeše, zo běše Jezus njewinowaty. Tola jako strážby politikar rozsudži so za smjertny wosud. Z ryzy historiskeho hladanja wostanje Jezusowe ćerpjenje a křižowanje hōdančko.

Za wěriwego pak je Jezusowe ćerpjenje a jeho křižowanje zjewjenje Božej lubosće hrěšnemu čłowjestwu. „Ale wón je našich přestupjenjow dla zranjeny a našich hrěchow dla zbity. Chłostanje leži na nim, zo bychmy my měr měli, a přez jeho rany smy wuhojeni.“ (Jez 53,5)

Puć wot zahrody Getsemane na horu Golgota je čłowjestwu přećiwny. Zo je něchtó ćerpjel za hrěchi swěta, to zda so někajka blaznosć być, kotraž nima w rozswětlenym, modernym swěće ničo pytać. Swět njelubuje Chrystusowy křiž. Přejara dupo-

mina wón na hrěch čłowjestwa a na potrebu wodawanja. „Słowo wo křižu je blaznosć tym, kiž budža zhubjeni, nam wumóženym pak je Boža móc.“ (1 Kor 1,18) Bóh Knjez chcył nam wotewrić woči a wutrobu, zo spōznajemy Jezusowe ćerpjenje, jeho puć wot Getsemane na Golgota, jako fundament swjeho žiwjenja. **Jan Malink**

Getsemane a Golgota!

To su te swjate města,
na kotrychž, moja wutroba,
nětk namkaš Jezom Chrysta,
kiž wot so sam a zwólniwyje
za naše hrěchi ćerpješe.

Haj! wot so sam a zwólniwyje
wón za nas k smjerći džěše
a znješeše wšo sćerpliwyje,
hdyž křižowanje běše.
Kak číše, měrnje, sćerpliwyje
wón za naš hrěch so bēdžeše.

Pětr Młónk

Swěca a swěčki

„Kryj prošu blido, Měrcinje! Džéd a wowka hnydom přińdzetaj“, woła mać z kuchnje. Hačrunjež je njeđzela, dyrbyeše Měrcin džensa zašo stanyć. Džensa je wosebita njeđzela – jutrowna njeđzela. Džéd a wowka přińdzetaj k snědani a po tym zhromadnje swjedženske kemše wopytaja.

Měrcin staji swoje z jekowych skorpiznow paslene kwětkowe wazy na blido. Fijałki steja w nich. Mać je kwětki Měrcinej w zahrodze pokazata a nětko pyša někotre z nich snědanske blido. Potom rozdželi hišće pisane małe jutrowne jejka, kotraž bě wčera hišće namolowať. Tak je rjenje, sej myslí.



Mać přińdže z kuchnje a staji čerstwu pječenu jutrownu caťu na blido. „To pak sy derje činił“, chwali wona Měrcina. „Mi pak so zda, zo něšto faluje.“

„Haj wězo, jutrowna swěčka!“ Měrcin staji debjenu swěčku dosrjedž blida.

„Směš ju potom zaswěćić. Swěca swěčki je symbol, zo je Jezus žiwy“, praji mać.

„Wjeselu so na džensnišu jutrownu njeđzela“, rjekny Měrcin z blyšćatymaj wočomaj maćeri.

Gabriela Gruhlowa

Měrcinowa jutrowna swěčka



Měrcinowa jutrowna modlitwa

Luby Jezuso, wjeselu so, zo su jutry. Smy jutrownu swěčku zaswěćili a kemši byli. Po tym sym jutrowne jejka w zahrodze pytal. Kaž su križerjo džens spěwali „halleluja“, tak chcu tež ja tebje chwalić a so ći džakować. Halleluja. Amen.

Hamorska wosadnica



Wosadnica w Hamorje bu 1982 natwarjena. Zwonaž w zwońcy pochadźatej z Čelnjanskeho Božeho domu, wšako sta so susodna wjes Čelno w léće 1976 z woporum Wochožanskeje wuhloweje jamy. Wulkí zwón ma hodowne napismo „Ehre sei Gott in der Höhe“ a na małym stej próstwa „Land, Land, höre des Herrn Wort“. Jónu wob měsac so we wosadnicy kemše swjeća.

Tekst a foto: E. Bigonowa

Zapust z fararjom



Ako jo se přědnu nježelu w februarje swěšł zapust w Dešnj, jo mjazy zapustarjami teke był wosadny farar Hans-Christoph Schütt ze swojeju žěnskeju Helde. Won jo gronł, až jano sobu swěšł, gaž se njezapustuju w ślchem casu. A we jsy su se měli za fararjom – nic tak ako w Husu, žož hyšłi dwa tyženja přědk jatš zapust swěše.

Tekst a foto: S. Malk

Počesćenje Pětra Młónka w Hodźiju

Na dnju 200. narodnin serbskeho ludoweho basnika Pětra Młónka z Džiwoćic so serbska a němska zjawnosć wutrobnje přepróšuje na wopomnjenske zarjadowanje soboty, 19. měrc, w Hodźiju.

Wotběh:

14.00 hodž. nutrnosć při rowje Pětra Młónka na Hodźijskim kěrchowje (farar dr. Rüdiger Laue z Hodźija, sup. Jan Malink z Budyšina)

14.30 hodž. kofej w towarstwowym domje w Hodźiju, Debričkečanska dróha 8

15.00 hodž. přednošk wo žiwjenju a skutkowanju Pětra Młónka (Trudla Malinkowa, Hanka Mikanowa, wjesnjanosta Peter Beer, Fabian Kaulfürst, sup. Jan Malink)

praprawnuk Georg Wuschick přepróša wosobinske dokumenty Pětra Młónka Serbskemu kulturnemu archiwje

Wutrobnje přepróšuja
Domizniske towarstwo Hodźij
gmejna Hodźij
wosada Hodźij
Serbske ewangelske towarstwo

Cyrkwinski džen

Wot pjatka, 17. junija, hač do njeđzele, 19. junija, budže w Praze mjezynarodny cyrkwinski džen. Hłowna zamołwitosć za njón leži pola Čěskobratskeje ewangelskeje cyrkwe, kotraž liči z někak 3 000 do 5 000 wobdžělnikami z Čěskeje, Pólskeje, Němskeje a z druhich krajow. Hłowne zarjadowanje budže sobotu nawječor na zjawnym naměće w Praze. Informacije namakaće w interneće pod www.setkani2005.org. Njeđzela dopołdnja změjemy serbsko-čěske kemše w Praze-Dejvicach.

Na njeđzelne kemše pojedžemy ze Serbskim busom. Informować a přizjewić móža so zajimcy pola Měrcina Wirtha w Budyšinje. Stož chce so na cyłym cyrkwiskim dnju w Praze wobdžělić, njech so přizjewi pola Serbskeho superintendenta Jana Malinka.

Zohnowane jutry
přeje wšitkim čitarjam
redakcija Pomhaj Bóh

Pawoł Wirth pjećašěšćdžesatnik

Wutrobne zbožopřeća sčelemy ze Serbow do Zweibrückena w Posaarskej, hdžež swjeći dnja 4. měrcy Pawoł Wirth swoje 65. narodniny. Jubilar je so narodził jako přenje džěčo fararja Gerharda Wirtha a jeho mandželskeje Hilžbjety rodž. Křižanec w Budyšinje. Z třomi bratrami a ze sotru wotroscé na Njeswačanskej farje, hdžež bě nan wjele lět z fararjom a serbskim superintendentom. Tam chodžeše najprjedy do wjesneje šule a wopyta potom wot 1954 do 1958 Serbsku wyšu šulu w Budyšinje. Jako jenički z Wirtheč džěći stupi wón do nanowych stopow, studowaše na uniwersiće w Lipsku teologiju a sta so ze serbskim duchownym. 1966 bu wot swojeho nana ordinowany a jako farar w Klukšu zapokazany. 1976 zložil zastojnstwo a přesydlil so do Zapadneje Němskeje, hdžež sej a swójbe w Zweibrückenje nowu domiznu namaka. Do farskeho powoňanja so hižo njewróci, ale sta so z wučerjom nabožiny na pokročowanskej šuli w susodnym Homburgu. Jara rady a wuspěšnje tele powoňanje hišće džensa wukonja, wšako džěło z młodymi ludžimi jeho daram wotpowěduje. Lětsa w lěcu pak so powoňanske skutkowanje zakónči, z kóncom šulskeho lěta poda so na wuměnk.

Pawoł Wirth bě jenož džesać lět z fararjom we Łužicy. Jeho skutkowanje pak je slědy zawostajilo. Derje w pomjatku hišće je, kak je so jako młody duchowny poľny



Jubilar Pawoł Wirth

Foto: prywatne

elana dať do wosadneho džěła w Klukšu. Wosadne twarjenja su so za jeho čas wobnowili a kapala w Poľpicy so wutwarila. Pod NDRskimi wobstejnoscemi žadachu sej tajke předewzaća wjele wole a wutrajnosće. Tež do wosadneho džěła je zanjest načasny duch, je wšelake nowostki nastorčili a předewšěm młodžinu zahoril ze swujej temperamentnej a wotewrjenej powahu. Tajkeho smy jeho tež na serbskich cyrkwin-

skich dnjach dožiwili, hdyž z gitaru a swojim wjesoľom wašnjom starych a młodych do zhromadneho spěwanja pohonjowaše. W Klukšu woswjeći Pawoł Wirth z wosadu 1972 750lětny jubiley wosady. Chronika z titulom „750 Jahre Kirchengemeinde Klix“, kotruž tehdy zestaji a wuda, je džensa žadny dokument wosadnych a serbskich stawiznow. W něhdyšej knjejskej loži w cyrkwi zarjadowa Pawoł Wirth mały muzej, kiž tam džensa hišće wobsteji. Mjez tam chowanymi žadnostkami je tež drjewjany narowny križ ze serbskim napisom – najskerje jenički swojeho razu, kiž je so w našich hornjoserbskich ewangelskich wosadach scyła wuchowať. Pawoł Wirth je w swujej Klukšanskej wosadze prawidlownje serbske kemše swjećiť a tež hewak spytať tam serbskosć skrućić. Wo tym swědči tójšto jeho rozprawow a přinoškow w tehdyšich lětnikach Pomhaj Bóh. 1971 je serbski cyrkwiniski dzeń přeprósyl do Klukša. Wón bě posledni serbski farar w tutej wosadze, bórže po jeho wotchadže serbske kemše najprjedy w Klukšanskej cyrkwi a potom tež w Poľpičanskej kapale zańdžechu.

Hromadže ze Siegfriedom Albertom a Janom Lazarjom slušješe Pawoł Wirth w swojim času do trójki młodych serbskich fararjom, na kotrychž čakaše nadawk, po wotstupje generacije jich nanow w čežkej situaci rapidnje woteběraceho serbstwa serbske cyrkwiniske džěło dale wjesć. Při tym je wón nam ze swujej serbskej wutrobu a swojim hibićiwym duchom w zaštych lětdžesatkach tu we Łužicy falowať. **T.M.**

Herman Symank z Běleje Hory †

Krótko po swojich 88. narodninach zemřě dnja 27. januara w hladarni w Małym Wjelkowje Herman Symank z Běleje Hory. Wón bě jedyn z poslednich w swujej wsy, z kotrymž sy so móhť běžnje serbsce dorozumić. Narodził bě so 17. januara 1917 na žiwnocí w Bělej Horje. Do šule chodžeše do Worcyna, po tym kubtaše so na ratarskej šuli w Rakojdach a džěłaše doma na staršiskim statoku. 1939 dyrbyješe do wójny, 1946 so pěši z Francoskeje domoj wróci. Wón založi swójbu a džěłaše zaso doma w ratarstwe, doniž njedyrbješe 1960 do prodrustwa zastupić. Tam bě z traktorištom, sčasami wupomha tež jako wowčer.

Herman Symank je so stajnje wo gmejnske a cyrkwiniske naležnosće starať. Wón džěłaše sobu w gmejnskej radze a wohnjowej woborje. Lětdžesatki přislušeše pozawowemu chórej Hrodzišćanskeje wosady a zastupowaše swoju wjes w cyrkwiniskim předstejičerstwje. Jako tele zastojnstwo do młódšich rukow přeńdže, bu za swoje zaslužby na čestneho sobustawa cyrkwiniskeho předstejičerstwa pomjenowany. Wón slušješe k swěrnym serbskim kemšerjam w Hrodzišću. Hač do 1994 so tam kóždy

měsac serbske kemše swjećachu a mjez něhdže 20 kemšerjami běštaj tež stajnje dwaj, kiž hromadže z Běleje Hory přijědžeštaj: Ernst Škoda z mlyna a Herman Symank ze wsy. W pozdžišich lětach wobdželeše so wón na serbskich wosadnych popoľdnjach, kiž sup. Albert pola Kowarjec we Wužežku wotměwaše. Hromadže z knjejni Güntherowej z Worcyna bě wón tójšto lět zastupjer Hrodzišćanskeje wosady w Serbskim wosadnym zwjazku. Herman Symank měješe zajimaweho přiwuzneho, Handrija Symanka z Budyšinka, kiž bě na spočatku 20. lětsotka byť swojorazny ludowy wumělc. Wón zdokonja wšelake wobrazki, sceny a hrona – mjez nimi wjele křesćanskich motiwow – spaslic do blešow. Ze swojimi zajimawymi wudžětkami pućowaše potom po kraju a pokazowaše je ludžom za mały obolus na wustajeňcach. Wo tutym serbskim unikumje je so we 80tych lětach wobšěrnje w serbskej nowinje pisať a něšto lět pozdžišo zańdže wón do serbskich džiwadlowych stawiznow jako wumělsce přetworjena postawa w Kita Lorencowej hrě „Die wendische Schifffahrt“. Zawostajenstwo swojeho paslaceho při-

wuzneho – džesatki spaslenych blešow, wobchodne knihi a zapisniki – bě Herman Symank namřěť a je swěru doma chowaše.

1. maťeho rózka su Hermana Symanka w Hrodzišću k rowu njesli. Wo njeho žaruja mandželska, štyri džowki, 12 wnučkow a štyri prawnučki. Njeh naš serbski brat wotpočuje w Božim měrje. **T.M.**



Bělohorjanaj Herman Symank (naprawo) a Ernst Škoda († 1998) na serbskim cyrkwiniskim dnju 1987 w Hrodzišću Foto: C. Lux

Na slědach žiwjenskich stacijow Pětra Młónka

K 200. narodninam najwuznamnišeho serbskeho ludoweho basnika a kěrlušerja

Z Hansom Sachsom jeho Čišinski přirunowaše, na starozakonskeho widźerja Samuela w Ramje wón Otu Wićaza dopominaše. Za njeho běše wón „z woprawdžitym basnikom, z ertom a dobrym duchom swojeho serbskeho luda, z woprawdžitym wotročkom Božim“ (SN 15.2.1937). Pětr Młónk, kotremuž tele česáce słowa płačachu, běše džěčo Hodžijskeje wosady. Po wonkownym so jeho žiwjenje pohi-
bowaše we wuskim třiróžku Žičeń-Dziwoćicy-Hodžij, jeho bohate nutřkowne žiwjenje pak překroči mjezy časnosće. Chcemy so podać do wsow, w kotrychž je tutón „najstawniši a najpłódniši mjezy wšěmi našimi ludowymi basnikami“ (Jan Křižan, ČMS 1911) žiwy był a so rozhladować za slědami, kiž je Pětr Młónk tam zawostajił.

Ródny dom w Žičenju (1805–1821)

Pětr Młónk narodzi so 19. měrc 1805 w Žičenju. „Jeho nan měješe w tym času knježi młyn wotnajaty, a w tym je so Pětr narodził. Wulkotne křizna je wón swojemu druhorodzenemu synkej wuhotował, z korejtu su do cyrkwy jełi.“ Takle pisa Bohumila Šretrová w swojim romanje „Pětr a Hańža“, w kotrymž předstaja žiwjenje Pětra Młónka a Hańže Budarjoweje (str. 6). Woprawdžitosć pak bě wo tójšto skromniša. Nan njebě najenk na knježim młynje a drje tež ženje njeje žanu korejtu wobsedzał.

Awtentiske informacije wo socialnym stawje nana namakamy w Hodžijskich cyrkwinskih knihach. Hdyž bu Pětr Młónk 22. měrc 1805 w Hodžijskej cyrkwi wukřčeny, so do křčenskeho registra (čo. 21/1805) nanowe powołanje njezapisa, ale jenož: „Pjetr, Michael Müllers in Groß-Seitschen Ehesöhnlein“. Wjace zhonimy z wěrowanskeho registra w Hodžiju (čo. 9/

1823), jako so Pětr Młónk 9. februara 1823 woženi: „Peter Müller, Michael Müllers, Gärtners zu Siebitz, jüngster Sohn“. A hdyž nan 23. decembra 1835 zemrě, je jeho socialny staw w Hodžijskim smjertnym registru (čo. 98/1835) podaty z „Ausgedingehäusler“ – chěžkar na wuměnk.

Zo bě jeho nan chěžkar, Pětr Młónk sam w basni zwurazni: „Hdyž w Žičenju buch narodženy, hdžež mój nan chěžku měješe ...“ (SN 13.2.1937) Přidatne powołanje nana poda nam Jan Arnošt Smoler w swojej krótkej biografiji Pětra Młónka, hdžež pisa, zo „běše jeho nan Michał Młynk chěžer a česla“ (Kěrluše a spěwy wot Pětra Młónka, Budyšin 1879, str. IV).

Najskeje je k Młónkec chěžce hišće kruch pola słušał. Na to pokaza hižo naspomnje-
ne zapisanje nana jako „Gärtner“ – zahrodnik. Tež Hodžijski farar Jan Křižan, kiž bě Pětra Młónka hišće wosobinsce zeznał a swojbne wobstejnoscě derje znaješe, nam zdžěli, zo je so Pětr Młónk „žiwnosćerjej Michałej Młónkej“ narodził (Łužica 1911, str. 34) resp., zo so Pětr Młónk „w Žiče-



Pětr Młónk (1805–1887) – duša Serbskeho ewangelsko-lutherskeho mislonskeho towarstwa w Dźiwoćicach, sobuzaložer Serbskeho ewangelsko-lutherskeho knihowneho towarstwa, cyrkwinski předstejler w Hodžiju, wjesnjanosta w Dźiwoćicach, najwuznamniši ludowy basnik Serbow, čestny sobustaw Maćicy Serbskeje
Repro: Serbski institut

nju na małej žiwnosći narodzi“ (ČMS 1911, str. 88).

Wot Jana Křižana mamy tež najdokładniše wopisanje ródneho domu Pětra Młónka. Hdyž Pětr Młónk 1887 zemrě, bě Jan Křižan štwórte lěto kapłan w Hodžiju a w nim pisaše, zo „běše jeho nan Michał Młónk česla a wobsedzer chěžki, kiž tam hišće džensa blisko při knježim haće steji a kiž je w cyłej wsy najmjeńša“ (Łužica 1887, str. 24).

Džensniši Hodžijski farar dr. Laue so dopomina, zo su před něšto lětami při wjesnym haće w Žičenju stary mały domček spotorhali. Hač bě tole ródny dom Pětra Młónka był?

Žiwnosć w Dźiwoćicach (1821–1867)

Hdyž bě Pětr Młónk 16 lět stary, kupi jemu nan w léce 1821 zahrodnisku žiwnosć w susodnych Dźiwoćicach. Lětuša Serbska protyka předstaji nam stary rozpadowacy dom wosredź wsy jako Młónkowu žiwnosć, štož pak je bohužel misnjenje, nastate přez wopačne informacije wjesnjanow. Žiwnosć, na kotrejž je Pětr Młónk wot 1821 do ↵



Ródny dom Pětra Młónka steješe při knježim haće a bě najmjeńša chěžka w cyłym Žičenju. Po wšěm zdaću tutón dom wjace njeeksistuje. Foto pokaza wjesny hat w Žičenju džensa z knježim dworom w pozadku.
Foto: archiw Hodžijskeje gmejny

⇒ 1867 hospodaril, je ležownosć č. 3 a namaka so na wuchodnej kromje wsy. Hižo wot daloka tónle mały statok nadpadnje jako jónkrótne zdžeržany architektoniski ensemble ze započatka 19. lětstotka. Statok steji pod škitom pomnikow a je we wuběrnym stawje. Maš začišč, zo je so z časa, zo je tu Pětr Mlónk byl z hospodarjom, lědma něšto změniło. Domske je dwuposchodowe a tykowane, deleka ma stoł. W přednim džělu je wobydlenie, w zadnim mała hródz, ke kotrejž je hišće drjewjany chlěw přitwarjeny. Napřečo domskemu maš bróžeň. Žiwnosć leži trochu zboka wjesneho puca. Pěši docpějš ju po dołhej, z kamjentnymi stołpami wobrubjenej šćežce, kotraž wjedže nimo Mlónkec statoka dale k něhdyšej Džiwočanskej šuli. Do Mlónkec dwora zastupiš přez wrótka w zastarskej muri. Za wozy ma žiwnosć dwaj zadnej zajězdaj, jedyn ze wsy, tamny z polow.

Na tutej małej žiwnosći bě Pětr Mlónk nimale poł lětstotka z hospodarjom. 1821 nan jemu žiwnosć kupi. Po zdaću bě wona tehdy cyle nowa, přetož do zornowcoweho wobrubjenja wokoło chěžnych duri je zadypana lětoličba „1818“. W lěće 1823 sej Pětr Mlónk žonu do domu přiwjedže, Hanu Bundemanec, kiž pochadžeše, kaž wón sam, z małeje žiwnosće w Žičenju. Jeje njeboh nan, tak zhonimy z wěrowanskeho registra na Hodžijskej farje (č. 9/1823),



Stara, trochu wobškodžena mólbna Mlónkec domskeho z 19. lětstotka Foto: priw.

bě byt „Gärtner zu Groß Seitschen“. 9. februara 1823 so w Hodžiju zwěrowaštaj, njewjesta bě nimale 23 a nawoženja nimale 18 lět stary. Mlónkec mandželskimaj narodži so wosom džěči, najprjedy štyri holcy, potom štyrjo hólcy.

Swojba so po wšem zdaću zežiwi wot toho, štož žiwnosć wunjese. Dalokož wěmy, mějachu Mlónkecy jenož něšto časa přidatne dochody, a to w štyrcetych lětach, jako Pětr Mlónk runja mnohim druhim z wokoliny sobu železnisku čaru Budyšin-Drježdžany twarješe. Žiwjenske wobstejnosće runachu so tym druhich małych ratarjow tehdyšeho časa. Pětr Mlónk 1857 sam wo sebi w basni praji, zo je chudy čłowjek, „kiž wšědnje bosa chodži tu, haj, samo tež na šćernišću“ (Kěrluš a spěwy, č. 362). Swoje pola wobdžětaše



Žiwnosć Pětra Mlónka w Džiwočicach, na kotrejž bě wón wot lěta 1821 do lěta 1867 z hospodarjom, je rjany a derje zdžeržany architektoniski ensemble ze spočatka 19. lětstotka. Twarjenja steja pod škitom pomnikow. Blisko při žiwnosći je něhdy stat mały domček, w kotrymž bydleše Pětr Mlónk wot lěta 1867 hač do smjerće 1887 na wuměnk.

Foto: archiv Hodžijskeho domizniskeho towarstwa

z kruwičkomaj. Při tym měješe hustodosć knižku při sebi, do kotrejež sej při swačinje na mjezy zapisa štučki, kiž jemu do mysli přińdžechu. Doma so, kaž nam Jan Křižan rozprawja, za pisanske džěta do najstwy wróčo sčahny: „... měješe horkach na ‚najstwě‘ blidko stejo. To bě jeho sanktuarium. Tam bě sam a tam by njedzelu popołdnju a wšědnje po swjatoku pisał a pěsni.“ (Łužica 1911, str. 52)

Žiwnosć wosta hač do spočatka 20. lětstotka we wobsydstwje Mlónkec swójby. Tole wuchadža z kupnych zrěčenjow a druhich podložkow, kiž chowa praprawnuk Pětra Mlónka, knjez Georg Wuschick w Budyšinje, hišće džensa w swojim wobsydstwje. W lěće 1867 poda so Pětr Mlónk na wuměnk a přepoda swoju žiwnosć za 1 400 tolerjow swojemu najstaršemu synej Korli Awgustej (kupne zrěčenje z 8.10.1867). Tutón zaso da ju w lěće 1898 za 10 500 hriwnow dale swojemu synej, kiž rěkaše tehorunja Korla Awgust (kupne zrěčenje z 6.7.1898). Tónle wnučk Pětra Mlónka, Korla Awgust Mlónk mlódši, jako mlody hospodar znjezboži. Čezki rólny wóz jemu nohu přejědže. Tři bėrtlki lěta ležeše w chorowni, koleno na čas žiwjenja sprostny. Takle zbrašeny njemóžeše hižo dlěje ratarске džěta wukonjeć a bě nuzowany žiwnosć předać. Tole sta so wokoło lěta 1906. Nowi wobsedžerjo rěkachu Lešawic. Džensa bydli tam na něhdyšej Mlónkec žiwnosći samalutka wobstarna knjeni Lešawina. Ze swójbných stawiznow je jej derje znate, zo jedna so wo žiwnosć serbskeho ludoweho basnika Pětra Mlónka a zo staj ju staršej jeje njeboh mandželskeho na spočatku 20. lětstotka wot Mlónkecow kupili.

Wuměnk w Džiwočicach (1867–1887)

Hdyž Pětr Mlónk 1867 swoju žiwnosć synej přepisa, přesydl so sam z mandželskej na wuměnk. Hodžijski duchowny Jan Křižan nam jako wočiswědk zdžěli, zo běše to mała chěžka „blisko při žiwnosći“ (Łužica 1911, str. 34). Tole wuchadža tež z ležownostnych podložkow we wobsydstwje knjeza Wuschicka, hdžež je wuměnk zapisany jako Džiwočicy č. 3b. Wuměnk je potajkim na Mlónkec ležownosći stał. Po wopisanju Jana Křižana běše to „najmjeńši domček w cyłych Džiwočicach“ (Łužica 1887, str. 24) a Ota Wićaz mēnješe, zo bě to „wuměnk, kiž běše tajki mały a niski, zo byšće drje so jemu džensa smjeli. Cyłe twarjenčko měješe jenož stwičku a komorku.“ (SN 13.2.1937) Tónle skromny domček je sej po wuprajenju Oty Wićaza Pětr Mlónk sam natwaril. (Předženak 1937, str. 47–48) Možno by to bylo, wšako Pětr Mlónk njebě zamóžity. Nimo toho je dyrbjal jako hospodar dosć rjemjeslniskich kmanosćow měc a je zawěšće hižo w młodych lětach pola swojeho nana trochu česlic nawuknył.

Přenjeje lěće bydleše Pětr Mlónk na wuměnk hromadže z mandželskej. Hdyž tuta jemu 1869 zemrě, „bydleše wón z chwilemi sam, z chwilemi z hospozu w swojim domčku“ (Łužica 1911, str. 34). Po jeho smjerći w lěće 1887 domček chwilu prózdny steješe. Ale hižo lětdžesatk pozdžišo, 1898, přesydl so syn Korla Awgust Mlónk starši z mandželskej na wuměnk. Wonaj wostaštaj tu bydlo tež hišće potom, hdyž přejdže Mlónkec žiwnosć do wobsydstwa Lešawic swojby. ⇒

⇒ Hišće w léce 1911 nam farar Jan Křižan wobkrući, zo na Pětra Młónkowym wuměnk u hišće jeho syn bydli, byrnjež žiwnosć hižo pječ lět w cuzych rukach była. Korla Awgust Młónek starši zemrě w léce 1912 w Džiwoćicach – prawdžepodobnje tu na wuměnk. Jeho wudowa so potom k synej do Budyšina přesydl, hdžež 1914 zemrě. Wuprózdnjeny wuměnk Lešawicy bórze spotrachu, kaž nam Ota Wićaz w 1930tych lětach zdželi: „Jeho wuměnk w Džiwoćicach, w kotrymž je swoje rjane kěrlušě pěsnił, do kotrehož sebi ze wšěch kónčin serbskeho kraja wobčeženi ludžo k njemu po radu a pokoj přichadžachu, je dawno zwottorhany.“ (SN 13.2.1937) „Twarjenja, kotrež tam džensa steja, su nowe!“ (SN 24.3.1934)

Kamjeń na smjertnym městnje pola Małeje Boršće

Dnja 6. februara 1887 džěše Pětr Młónek, tehdy hižo nimale 82 lět stary, z Džiwoćic do bliskeje Małeje Boršće. Zlochka spadowacy puć wjedžeše jeho nimo knježeho dwora, hdžež bě w młodych lětach swoje robočanske služby wukonjał. Na Berndtec małej žiwnosći wuspěwa kěrluš při marach jich synka, kiž bě so štyri dny do toho mortwy narodził (Hodžijski smjertny register č. 7/1887). Kaž bě to hižo njeličomne razy činił, přewodžeše z přiwuznymi a wjesnjanimi čělo na kěrchow do Hodžija. Hdyž běchu přewodžerjo po hladajcy stupacym



Na hórce mjez Małej Boršču a Praskowom dopomina młoda lipa z pomjatnym kamjenjom na městno, hdžež Pětr Młónek 1887 zemrě.



Pomjatny kamjeń na smjertnym městnje Pětra Młónka: Zadypane su křiž, pismikaj „P. M.“ a lěto wumrěca „1887“.

puću za Małej Boršču wjeršk docpěli, so Pětr Młónek zwjeze a wudycha. Z karu jeho čělo domoj do Džiwoćic dowjezechu, hdžež so na hunje Młónkec žiwnosće na mary staji. (Łužica 1911, str. 51)

Hnydom po jeho zemrěcu zrodži so namjet, na smjertnym městnje postajic pomnik: „Mysl wot Serba z ludu wuprajena wobsteji, njeboh Pětrej Młónkej na tym měsće, hdžež je wudychał, pomnik z krótkim napisom stajic.“ (Łužica 1887, str. 25) Přihoty za tajki „přistojny serbski pomnik“ hnydom zaběžachu. Hižo mėsac po smjerći Pětra Młónka předležeše dowolnosć wobsedzerja ležownosće – bě to zahrodnik Kokla w Małej Boršći – za postajenje pomnika. Tež přenje pjenježne dary běchu so hižo składowali. Signifikantne su mjena daričelow: farar Jaroměr Hendrich Iliš w Hodžiju (5 hr), kapłan Jan Křižan w Hodžiju (5 hr), prof. Křesćan Bohuwěr Pful w Njeswaćidle (3 hr), njemjenowana Serbowka z Michałskeje wosady (2 hr) a wěsty Jan Wićaz (1 hr). Zjawnje so prošese wo dalše dary, kiž měli so wotedać we wudawarni Serbskich Nowin w Budyšinje. (SN 5.3.1887) Wjele drje so njeje wjace nazběrało, znajmjeńša so w nowinje žane dalše dary njekwitowachu.

W pozdžišich lětach so wospjet zjawnje pominaše postajic na městnje Pětra Młónkeweho wumrěca kamjentny křiž. (Łužica 1911, str. 52; SN 6.6.1928; SN 15.2.1937; Předženak 1937, str. 48–49) Město teho pak tam dawno hižo kamjeń z wudypanym křižom, pismikomaj „P. M.“ a lětoličbu „1887“ ležeše. Hdy je so tónle mały pomnik postajit, njeje znate, přenju pisomnu powěsć wo jeho eksistenciji mamy z lěta 1935 (SN 29.4.1935). Prawdžepodobnje pak je kamjeń wo tójšto starši, najskerje bu bórze po Pětra Młónkewej smjerći wudžěłany a postajeny. Za wjetši pomnik kaž zornowcowy křiž snadž pjenjezy, kiž běchu so w zjawnjej zběrce nahromadžili, njeběchu dosahali.

Něšto lětdžesatkow ležeše kamjeń tam na městnje wumrěca Pětra Młónka, doniž sej jón potomnicy Pětra Młónka w léce 1951 domoj do Budyšina njewzachu. Bojachu drje so, zo so poměrnje mały kamjeń w šmjatkach rólneje reformy a so bližaceho prodrustwa zhubi. Džensa móžemy swójbnym za to džakowni być. Štó wě, hač njeby bjez jich wuchowanskeje akcije kamjeń džensa zhubjeny był. We wobsydstwje Wuschickec swójby w Budyšinje namaka so protokol, w kotrymž je přewjezenje kamjenja wopisane: W septembru 1951 poda so prawnučka Pětra Młónka, knjeni Martha Wuschickowa rodž. Młónkec, z Budyšina na puć, zo by za kamjenjom slědžiła. Bur Jurij Zejler z Hornjeje Boršće a kořmar Polan z Praskowa móžeštaj jej dokładnje městno wopisac. Tam wona kamjeń na pólnje mjezy dospotnje wot trawy zarosćeny namaka. Ze Zejlerjec zapřahom jón nachwilnje k Zejlerjecom do Hornjeje Boršće dowjezechu. 8. nowembra 1951 jón Wuschickecy potom k sebi domoj do Budyšina na Fiedlerowu 9 wzachu. Tu w zahrodze wosta kamjeń 34 lět.

W léce 1985 wuslědži tehdyši Hodžijski farar Karl Pietsch Wuschickec swójbu w Budyšinje. Swójbni běchu z tym přezjedni, zo so kamjeń z priwatneje zahrodki zaso na zjawne městno wróci. Tak staj farar Pietsch a Hodžijski pomnikoškitar Bernd Gnauck 16. nowembra 1985 na přibližnje originalnym městnje kamjeń na betonowym fundamencie znowa postajiloj a naprawo a nalěwo kastaniji sadžiloj. (PB 2/1986)

Dwaceći lět tam mjeztym kamjeń zaso leži, jemu poboku steji pomnikoškitarska taflička. Město dweju kastanijow pak rosće zboka kamjenja džensa jedna lipa. ⇒

Za Pětrom Młónkom

Mi přestańće na Serba kidać swary,
zo nima hłowy, wušika zo nima!
Młónek, na pluh wustojny, so pjera přima
tež, staja Serbam česć a pěsnjam twary.

Wón tež do Parnaskeje kukny hary
a spěwa, štož so jeho duše jima.
A runja Němcej spěwy z powski žima
a wozy k Smolerjecom poľne kary.

Kaž Hans Sachs za kopytom pěsnje babil,
tak Młónka za pluhom Apollo wabil
a dawal jemu rym a hrónčkow měru.

Młónek znał je w Serbach pluh a kosu z lyru
wjesc pod pažu. – Tuž chwalmy Młónkec Pětra,
zo huba hanjerjam so stuli chětra!

Jakub Bart-Čišinski
Zhromadžene spisy IV, str. 296

W tutych jeho kěrlušach widžu tež žiwu mócnu wěru našeho njezapomnitého wótčinca Hendricha Imiša. Nje-móže wšak to nihdy jinak być, dokelž so jeho kěrlušy wudobywachu z jeho duše pod začišćom jeho předarskeho hłosa, hdyž běše so wote mšě domoj wroćil a na lubyh nježdělskich popoždnych sej we swym wuměńku Bože wulke skutki rozpominaše. – Hendrich Imiš a Pětr Młónk slušataj hromadze: farar a lajk, předar a spěwar, hłós a wot-hłós. – Tehodla lubuju kěrlušy Pětra Młónka.

Ota Wićaz
Serbske Nowiny 24.3.1934

Row na Hodžijskim kěrchowje

9. februara 1887 bu Pětr Młónk poboku swojeje mandželskeje na Hodžijskim kěrchowje pochowany. (Hodžijski smjertny register č. 9/1887) Pohrjeb bě wurjadny, kaž jón na wsy lědma hdy dožiwichu. Njewšědnje wjele přewodzerjow bě so zešto a tři duchowni so wo wosebje swjatočny raz postarachu: Hodžijski kapłan Jan Křižan čěto doma w Džiwoćicach wužohnowa, Njeswačanski farar Jurij Jakub měješe narěč při rowje a Hodžijski farar Imiš pohrjebne předowanje w cyrkwi.

Row Pětra Młónka nam Ota Wićaz w léce 1934 w swojich „Hodžijskich idylach“ wopisuje:

„We Hodžiju tam na kěrchowje, hdžež po swjatej roli row so k rowej tuli, hlaj, niska hórka, přepadnjena hižo, žadneho kamjena, kiž ze zlotym by pismom nimo ducym zdobnje prajil, zo tudy wotpočuje Pětr Młónk při boku swojeje mandželskeje Hany.“

Njech je, zo je Ota Wićaz, hdyž wobdžěli so we 1890tych lětach jako student teologije na serbskim předarskim seminarje pola fararja Imiša w Hodžiju, tehdy Młónkec row we wopisanym stawje namakał. Bórze po tym pak so Młónkec mandželskimaj postaji narowny kamjeń ze scěhowacym napisom:

„Tudy wotpočuje w tym Knjezu
Hana Młónkowa,
Pětra Młónka z Džiwoćic mandželska,
narodž. 31. měrc 1800,
wumř 9. junija 1869,
a jeje mandželski Pětr Młónk z Džiwoćic,
narodži so 20. měrc 1805
a wumř 6. febr. 1887.“

Pod tekstom běštej zwobraznjenej křiž a palma – symbolej, kotrejž tež džensa hišće husto na rowach namakamy. (Łužica 1911, str. 51; Předženak 1912, str. 32; SN 29.4.1935) Tutón „rjany pomnik ... je jemu syn stajil“ (Předženak 1937, str. 49) – zawěsće jeho naslědnik na žiwnosći a na wuměńku w Džiwoćicach Korla Awgust Młónk starši. Nadpadny je wopačny datum na narownym kamjenju: Pětr Młónk měješe čas žiwjenja 20. měrc za swój narodny dzeń, w registrach na Hodžijskej farje pak je 19. měrc zapisany.

W pozdžišich lětach so narowny kamjeń wotstroni a so row zruna. Hdy je so tole stało, njehodži so z wěstosću prajić, po wšem zdaću někak mjez 1940 a 1960. W přihotach na swój roman je Bohumila Šretrová w 1960tych lětach za rowom pytała, při čimž, tak wona pisa, je Hodžijski farar Karl Pietsch „zwěsćil, zo bu pomnik pječa w času druheje swětoweje wójny z Hodžijskeho kěrchowa wotwjezeny, zo jón hitlerowcy njebychu zničili, a zo chowa so pječa něhdže w Budyšinje w někajkej priwatnej zahrodze. Sym so podarmo pró-



Nowy kamjeń na rowje Pětra Młónka, kotryž je načisnyl znaty Budyski wuměc Alfred Herzog. Foto: T. Malinkowa

cowaća městno zwěsćić.“ (Lětopis A 18 (1971) 2, str. 169) Tale stawiznička zda so trochu jara dyrdomdejska być a měša so najskeje z wosudom kamjenja na smjertnym městnje. Bole prawdžepodobna je cyle jednora warianta: Kaž je to wšudze z wašnjom, bu po wotběženju zapłaćeneho časa kamjeń wotstronjeny a row zrunany. Z předaćom Młónkec žiwnosće w Džiwoćicach wšak tež žani swójbni wjac w blišej wokolinje njebydlachu, kiž bychu so hewak snadž wo podlěšenje a dalše hladanje rowa starali.

Džensa na Hodžijskim kěrchowje zaso row Pětra Młónka mamy, a to na originalnym městnje, kaž je nam je farar Jan Křižan wopisat: „na połodnišim džělu při šćežce“ (Łužica 1911, str. 51). Džakowac mamy so za to něhdyšemu wosadnemu fararjej Karlej Pietschej, kotryž je wutrajnje w Hodžijskich pohrjebnych registrach za rowom slědžil a jón naposledk zaso namakał. Składnostnje 90. posmjertnin Pětra Młónka w léce 1977 so row znowa připrawi. Nowy narowny kamjeń načisny znaty wuměc Alfred Herzog w Budyšinje.

Na 100. posmjertninach 6. februara 1987 spominaše Hodžijska wosada na Pětra Młónka z kładženjom wěnc 19. měrc 200. narodninach lěta dnja 19. měrc 200. narodninach lěta dnja 19. měrc 200.

T.M.



Row Pětra Młónka na Hodžijskim kěrchowje – něhdy zhubjeny, k 90. posmjertninam w léce 1977 zaso namakany a znowa připrawjeny

Domizna a řeč a rozswětlenje přez Bože słowo

Z wuradźowanja Serbskeho wosadneho zwjazka

Wot Boha smy dóstali bohate dary: domiznu a řeč a rozswětlenje přez Bože słowo. Smy we Łužicy doma, mamy tu swoje korjenje. Druzy su bjez domizny. Bohate duchowne stawizny serbskeho luda zložuju so na předowanje Božeho słowa w maćernej řeči. Za tute wysoke kubła smy džakowni. – Z krótkim, móhłrjec programatskim rozpominanjom wo Ochranowskim hesle dnja zahaji předsyda Serbskeho wosadneho zwjazka, Serbski superintendent Jan Malink, lětnu zhromadźiznu, kotraž wotmě so sobotu, dnja 29. wulkeho rózka, na Lutherowej žurli Michalskeje wosady w Budyšinje. Wšitke dwurěčne wosady sakskeje krajneje cyrkwe běchu na wuradźowanju zastupjene, k temu jako hosćej Günther Wjenk (Drěwcy) a Manfred Hermaš (Rowno) ze susodneje krajneje cyrkwe.

Wo lońšim džěle

Na spočatku steješe rozprawa wo skutkowanju wosadneho zwjazka. Superintendent Malink poda cyły rjad ličbow a faktow. Tak wotmě so 27 serbskich a 5 dwurěčných kemšow, 17 wosadnych popołdnjow a 12 schadźowanjow bibliskeho kruha, 30 njezdělnych nabožnych wusyťanjow, k temu štyri měsacy wšědnje rano „Słowo k dnjej“ w serbskim rozhtosu. Na serbskej konfirmaciji wobdžělichu so štyri paćerske džěci, holcy mjez nimi w serbskej konfirmaciskej drasće. Wosadny zwjazk wudawa zhromadnje ze Serbskim ewangeliskim towarstwom naš časopis Pomhaj Bóh na připóznatym wysokim niwowje. Ekumeniske zarjadowanja so tehorunja wotměchu, mjez druhim nabožny tyždeň zhromadnje z katolskimi džěćimi. Kubłanski džěć, swójbne pućowanje a tradicionelna jězba ze Serbskim busom su každe lěto

wjerški w žiwjenju ewangelskich Serbow. Rozprawa so wot přítomnych přiwza.

Wublad do přichoda

W diskusiji wuprajichu so člonoj Serbskeho wosadneho zwjazka wo předewzačach za lěto 2005. Wupruwowane aktiwity so dale powjedu. Přichodny serbski cyrkwinski džěć budže w Bukecach. Wosadne popołdnja maja so zaso wožiwić we Wuježku pola Wósporka. Jězba ze Serbskim busom powjedže lětsa do Prahi na ewangeliski cyrkwinski džěć wot 17. do 19. junija. Tam chcemy dwurěčne serbsko-česke kemše swječić. Poměrnje šěroko řečeše so potom wo džěle z džěćimi a wo podpěrje WITAJ-iniciatiwy. Bychmy rady poť městna katechetki abo katecheta wobsadźili. Bohužel so dotal hišće nchtó namakať njeje, kiž spjelni třěbne wuměnenja. Diskusija pokazata, tak superintendent Malink zjimaťo rje-kny, zo je šulske prašenje centralne prašenje za přichod Serbstwa.

Nowe předewzaća

Wulki projekt za přichodne lěta je wudaće nowych spěwarskich. Dotalne z lěta 1955 drje su hišće na předaň, ale wone su řečnje přestarjane, bjez notow a faluje cyły rjad nowišich kěrlušow. Lisćina z 340 kěrlušemi za nowe spěwarske předleži. Swój namjet je superintendent Malink z pólskim a českim wudaćom spěwarskich přirunowať. Chcemy pak tež na wothłosowanje z katolskimi kěrlušemi džywać. Dotal je tak, zo drje je na 30 ewangelskich kěrlušow tohorunja w katolskim němskim „Gotteslob“, ale je lědma zhromadnych kěrlušow w serbskich spěwarskich a we Wosadniku. Za dalše džěto na spěwarskich wutwori so

redakciska komisija, kotrež přisłušeja superintendent Malink, farar dr. Jens Buliš, knjeni Měrana Cušcyna, knjeni Marka Maćijowa, knjez Handrij Wirth a knjez Arnd Zoba. Pomoc přilubi tež profesor Dietrich Šolta, direktor Serbskeho instituta.

Mjeńše předewzaće za lěto 2005 je dopřihotowanje znatych serbskich spěwow za pozawnowe chóry. Dale předstaji superintendent Malink list krajnocyrkwinskeho zarjada, w kotrymž so prošěje pruwować móžnosć pjenježneje podpěry za nowowudaće serbskeje biblije. Wotpowědny list bě wot katolskeho Drježdžansko-Mišnjanskeho biskopstwa na krajnocyrkwinski zarjad w Drježdžanach dóšoť. Serbski wosadny zwjazk trjeba pak bliše informacije a da předsydstwu nadawk, so wo naležnosć starać.

Wo hospodarskim planje

Posledni dyk wuradźowanja bě wobzamknenje hospodarskeho plana za lěto 2005. Krajnocyrkwinski zarjad staji za džěto Serbskeho wosadneho zwjazka něhdže 50 000 eurow k dispoziciji. Z tuteje sumy plaći so nimo wěcných a zarjadniskich wudawkow tež městno Serbskeho superintendenta a (njewobsadźene) katechetiske městno. Hačrunjež steji sakska krajna cyrkej pod sylnym lutowskim čišćom, njebudže drje etat za serbske naležnosće skrótsić. Plan za lěto 2005 so jednohósnje schwali.

Zhromadźizna zakonči swoje wuradźowanje z kěrlušom a modlitwu. Smy džakowni, zo služu naše džěto serbskemu ewangeliskemu žiwjenju. Wone njeje bjez čězow, ale w přezjednosći a z Božej pomocu zmišťrujemy přichodne nadawki.

Marka Maćijowa

Nejmłodša jo była Lena a nejstarša Marja

Niži 30 luži su sobotu, 19. februara, wotpołdnja do Zušowa pla Wětošowa psichwatali na Serbske blido – młode a stare, žeńske a muske. Mjazy nimi su tenraz samo pěš ceptarjow byli, kenž žěťaju na šulach w Chošebuzu, Wětošowje a jedna samo w Barlinju. Nejstarša mjazy wšyknyimi jo była Marja Bosanowa (91) z Gor a nejmłodša Kellojca Lena (4) ze Strjažowa. How njejsu jano pasiońske kjarliže wuspiwali a kafej pili,

ale se wě teke wjele wulicowali w maminej řecy. Jo ga to bylo lětosne přědne serbske zmkanje.

Jo, spotny cas jo se zachopiť, ale w řednej Dolnej Łužicy se hyšći zapustuju, a to samo až do dweju tyženjow do jatš. Na take tradicije njejsu se mogli starše luže dopomnješ. Pšiduce zmkanje Serbskego blida w Zušowje bužo po jatšach, sobotu, 16. apryla.

Siegfried Malk



Spilwanje paslańskich kjarližow, wotlěwa: Uwe Gutšmidt, Juro Frahnaw, Fryco Šymank a Werner Měškank
Foto: S. Malk

Kubłanski dzeń 2005

Srjedu, 16. małego rózka, zhromadzi so 20 wasadnych z wjacorych wokolnych wasadow na swój lētuši serbski kubłanski dzeń na Michalskej farje w Budyšinje. Zeńdženje zahaji so z kemšemi, na kotrychž předowaše Serbski superintendent Jan Malink. Bratr Handrij Wirth z Njeswaćidla pokaza widoofilmy wo cyrkwinski dnuj w Čornym Chołmcu, wo jězbje Serbskeho busa do Torgawy, wo zhromadźiznje Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Njeswaćidle a wo poswjećenju wobnowjeného Luthero-weho pomnika we Wětrowje.

Po wobjedowej přestawce přednošowaše knjez Fabian Kaulfürst ze Serbskeho instituta w Budyšinje wo Pětru Młónku. Žiwonosćer a basnik, kiž bě so 19. nalětnika 1805 w Žičenju narodził, měješe jenož skromne šulske wukubtanje a tola basnješe wón po stach serbske kěrluše a spěwy.



Tójšto rjanych serbskich kěrlušow sej zhromadźeni zaspěwachu, kaž tu Latkec mandźelskaj z Přiwic.



Tež wonej běštej rady přijěloj: Erna Hornčerjec z Kamjeneje a Elza Rachlicowa z Bošec (naprawo), kotraž bě ze swojiml 90 lětami najstarša mjez wopytowarjami na kubłanskim dnju.

Fota: M. Wirth

W zběrniku zawostaji wón nam 416 basnjow, kotrež so zaběraja ze wšědnym žiwjenjom pobožneho serbskeho wjesneho luda. Składnostnje jeho lētušich 200. narodnin wotměje so sobotu, 19. nalětnika, w Hodźiju wopomnjenska swjatočnosť, kotruž zarjadujetej tamniše domizniske towarstwo a Serbske ewangelske towarstwo.

Po kofeju a dobrym tykanu přednošowaše knježna Lubina Malinkec, studentka stawiznow a teologije w Jenje, wo swojim pollětnym přebywanju na uniwersiće w bołharskej stolicy Sofiji. Bě tam šła, zo by so zeznała ze swětom prawosławneje cyrkweje. Wona rozprawješe nam wo čežkim položčenju cyrkweje w Bołharskej a předstaji z hudźbnymi přiškadami wosebitosć

prawosławnych kemšow. Ewangelska cyrkej w Bołharskej skutkuje předewšěm na diakoniskim polu a organizuje projekty za młodžinu.

Na kóncu kubłanskeho dnja skedźbni superintendent Malink na dalše lētuše zarjadowanja a předewzaća ewangelskich Serbow. Tak pojedže lětsa 19. junija Serbski bus na cyrkwinski dzeń do Prahi. Kolekta kubłanskeho dnja wunjese 315 eurow. Wona ma so za serbske ewangelske zaměry wužiwać, mjez druhim za zešiwk ze serbskimi spěwami za pozawnowe chóry, na kotrymž dźěła kantor Michalskeje wasady.

Wutrobnje so dźakujemy pomocnikomaj kubłanskeho dnja, knjeni Albertowej a knjezej Sauerej z Michalskeje wasady, kaž tež wšitkim sobuskutkowacym.

Měrcin Wirth



Wjesola nalada knježeše na zeńdženju, kaž tu pola Gertrud Buderjowej z Noweje Wsy a Jurja Pěčkl z Konjec.

Ach, duša, pózwiń wócy

**Auf, auf mein Herz mit Freuden
Spěwarske č. 119**

Ach, duša, pózwiń wócy
a togo huglědaj,
kiž dzeńs se z rowa roći
a jomu chwalbu praj!
Twój Zbóžnik z rowa džo,
tež tebjo zbudzić co,
až pójdžoš k njebjesam,
jog budžoš widzeć tam.



Kněž mócný z rowa stanjo,
se rychle pokažo
až njepćaćel wšen panjo
a pćemožony jo.
Za podnožk Krystusa
wón něnter ležać ma.
Kryst jogo zwěžał jo,
až gnuć se njemožo.

Ja na Krystusu wisym,
som jogo čěla staw,
se Krystusowy pisam,
kiž jo se za mnjo dał.
Wón mócnje pćez smjerć džo,
swět, grěchi pćemogł jo.
Ja jogo w dušy mam,
z nim stajnje dobywam.

Tež mjo wón sobu wóła
tam k rotam njebjesow,
džož stoje złote słowa,
kiž južont słyšym how.
Chtož sobu čěrpeł jo,
ten kronu dostanjo.
Chtož sobu k smjerći džo,
ten sobu žywy jo.

slěpjański: Roža Šenkarjowa

„Ludžo chcedža skutki widžeć“

Łazowska wosada so prócuje wo wobnowjenje swojeje cyrkwy

„Měr budž z wami“ steji napisane na klět-kowym paramence horjeka na woltarju. Na kromje dupy můžeme čitać namoľwu „Njeh džěcatka ke mni přińdu ...“. Tež dvě pobóčne woknje, łubje a samo maľy a srjedźny zwón maja tajke serbske bibliske hrona napisane. Kajka bohatość serbskich slědow! „To je jedna z maľo cyrkwjow we Łužicy, hdžež je telko serbskeho widžeć“, měni hordže Reinhard Meister, farar Łazowskeje wosady.

Hižo doľho, wosom lět, prócuje so wosada wo wobnowjenje cyrkwy. 1997 so ławki přetwarichu. Tehdy stejachu wone jara wusko. Nětko je předku při woltarju (za chóř a instrumentalistow) a zady při zachodže



Farar Reinhard Meister na łubi Łazowskeje cyrkwy – hrjady su nažrane wot hriba



Serbske napismo na wobłóženju łubje Łazowskeje cyrkwy

Foće: A. Kirschke

(za wustajeńcy) wjace městna. Tepjenje, lampy a wobmjek na scénach su nowe. Tež drastkomora so přetwari. „Wšě wottorhanske džěta w cyrkwi smy ze swójskimi mocami wuwjedli. Smy nimale dwaj metraj hłuboke montažowe jamy wuryli“, dopomina so Günter Wjenk, hižo doľho we wosadze angažowany cyrkwinski předstejićer a zdobom synodala krajneje cyrkwy Berlina-Braniborskeje-šleskeje Hornjeje Łužicy, na nałóženju prócu. W chóřbach mjez ławkami su wosadni cyhele kladli, we woltarnišću kładžechu granitowe platy.

1999 scěhowaše saněrowanje cyrkwinskeje wěže. „Wšitke nětko hišće trěbne twarske naprawy płaća 440 000 eurow“, praji farar a naliči: saněrowanje kóźłow, nowy kryw na třěchu, wobnowjenje fasady, wudospołnjenje błyskowoda a poslednje naprawy wotwódnjenja. Wón wě, zo móže so wobnowjenje jenož krok po kroku poradzić. Přeni twarski wotrězk (2005) płaći 137 000 eurow. Džěl, tak farar Meister, financuje wosada z nahromadženych darow, zbytk z kredita. „Nadžijamy so tež, zo dóstanjemy 40 000 eurow spěchowanskich srědkow wot statneho pomnikoškit.“ Wosada nadžija so tež na podpěru

Załožby za serbski lud. Přetož Łaz zhladuje na bohate serbske stawizny. Tu skutkowaše 1835–1872 farar a basnik Handrij Zejler. Tu bě z fararjom Jurij Malink. W času nacizma je wón zmužiče we Wuznawarskej cyrkwi přećiwo duchej časa skutkowaľ. A we Łazu – w cyrkwi – podpisachu 1991 tež załoženski dokument Załožby za serbski lud.

Na wšelake wašnje so wosada prócuje wo srědki za swoju cyrkej. 700 eurow wunjesechu lońše hodowne wiki. Tu měješe wosada stejišćo, hdžež předawaše symbolisce kachlicy a třěšne cyhele za cyrkej. Tale akcija je so ludžom lubita. „Pytamy hišće za prawej strategiju“, praji farar Meister, nadžija pak so na sponsorow, załožby a priwatnych darićelow. A nowa krajna cyrkej? „Njewěmy hišće, kelko srědkow móže wona scyła za wobnowjenje cyrkwjow přewostajić. Po lětach darowanja pak chcedža ludžo skónčnje tež skutki widžeć.“

Andreas Kirschke

Móžnosć za darićelow:

Evangelische Kirchengemeinde Lohsa
Ostsächsische Sparkasse Dresden
Kto.-Nr.: 3000109128, BLZ: 850 503 00
zaměr: Kirchendach

Serbske popoľdnje w Slepom w třoch narěčach

Njewšědne bě serbske popoľdnje na nje-dželi Reminiscere na Slepjanskej farje. Přichwatało je při suwatych a hładkich zym-skich dróhach 28 wěriwych, a to nic jenož ze Slepjanskeje wosady. Mjez nimi běchu štyrjo dychowni.

Po zawodnych słowach predikanta Manfreda Hermaša předowaše Serbski superintendent Jan Malink wo předpisanym teksće, kiž steji napisany pola Mateja 12,38–42. Wón rozloži, zo so lud w džensnišim času hustodosć bóle po zabawnych efektach orientuje a wobsah wjac tak wažny njeje. Hdžyž so wšitko po kwotach a wužitku liči abo hódnoći, potom so wěra lochko nima. Džensniši čłowjek pak njezložuje so tak, kaž naši prjedownicy, na słowa, wón chce měć dopokazy abo znamjenja.

Wosebje we wuchodnej Němskej so džensa pod přikrywom swobody wobstějace znamenja wěry w zjawnosći zhubjeja.

Na tute wuprajenja so potom farar n. w. Dieter Schütt w swojej nutrnosći zloži. Wón rozkladowaše w delnjoserbsčinje wuznam wěry po Lukašu 17,5: „Wěra je Boži dar, ale kóždy dyrbi sam swój puć k njej namakać.“

Na serbskim popoľdnju so wjele spěwaše, a to w třoch narěčach: slepjan-sce, hornjo- a delnjoserbsce. Wosebje za wosadneho fararja Hutha a jeho mandželsku běše zajimawe potom hišće w přednošku Lenki Nowakoweje Slepjansku narěč słyšeć. Wona powědaše wo skutkowanju fararja Mateja Handrika. W dobrej bjesadze při tykancu a kofeju přítomni potom wot młodeho fararja Hansa-Christopha Schüt-

ta zhonichu, kak je so wón ze serbskim duchownym stať. Ale tež, kak wjele wón sam hišće činić chce, zo by so řečnje dale kubłať. Na to nawjazuju poskići so Slepjanskemu fararjej a jeho mandželskej, zo móžetaj so na planowanym řečnym kursu wobdžělić, kotryž towarstwo Njepilic dwór za nalěto přihotuje.

Na wědomje so tež bjerješe, zo je serbski cyrkwinski zakoň w Berlinsko-braniborsko-šlesko hornjołužiskej cyrkwi na dobrym puću. Z naćiskom budže so synoda EKBO w aprylu zaběrać. Hač so wšitko poradzi, wotwisuje tež wot teho, hač namakaja Serbja sami konsens. Dyrbjeli dowidžeć, zo je wobsah wažniši hač wurěčowanje wo tym, z kotrym mjenom měli Němcy Serbow pomjenować.

Manfred Hermaš

Königsfeld – Ochranowske sydliščo w Čornym lěsu

Na wopyće w nimale 200 lět starym bratrowskim zhromadženstwje

Dokelž chcyše hrabja Zinzendorf (1700–1760) ewangelske tradicije wobnowić a čěskim eksulantam pomhać, załoži na swojim kuble w Berthelsdorfje koloniju Ochranow. Wot tu so ideje pietizma spěšnje po zapadneje Europje wupřestrěchu. Mnozy přiwisnicy Zinzendorfa sej přejachu po Ochranowskim přikładze w nabožnym zhromadženstwje žiwi być. Tež pobožni z Württembergskeje chcychu sej tajke Ochranowske sydliščo załožiť a wuzwolichu sej za to kónčinu w južnym Čornym lěsu. Zinzendorf sam namjetowaše jako sydło wosady wužiwać wopušćeny klóšter St. Georgen, ale hakle 1804 so Matthiasej Lehmanej z Mönchenweilera pola Villingena poradzi, za tutón zaměr kupić bliske kubło Hörnlishof.

Silwester lěta 1806 puščichu přeni štom za twar noweho sydlišća, kiž dósta mjeno Königsfeld. Wone nastawaše wokoło kwadratiskeho naměsta, kiž dopomina džensa ze swojej studnju a z pomnikom Zinzendorfa skerje na park. Jako přenje nastachu tři domy, hdžež móžachu wosadni zhromadnje bydlić: „Gemeinlogis/Herrnhuter Haus“, „Haus Vel“ a jako dom za sotry a holcy „Erdmuth-Dorotheen-Haus“. Wšitke tute twarjenja steja džensa pod pomnikoškitom. Štwórtje, najwosobniše, twarjenje je dom z modlerskej žurlu, bydlenjom za předarja a předstejićerja („Vorsteherhaus“). Plany za twar je Renatus Früauf (1764–1851) w Hornjej Łužicy načisnyl, při čimž je so zložil na doporučenja Rady staršich z Ochranowa a na twarske plany za podobne objekty w Neuwiedze nad Rynom a Piławje w Šleskej. Je to posledni twar w klasiskim Ochranowskim stilu, kotryž



Modlerska žurla w Königsfeldze, wuhotowana po Ochranowskim wašnju

zjednocuje měščanski barok a jednory empire. Załožer tuteho twarskeho stila bě Siegmund August von Gersdorf (1702–1777), kadeta a paža při pólskim a sakskim dworje pola hrabje Heinricha von Watzdorfa. Twarilo je so wot 1810 do 1812, poswjećenje bě 19. winowca 1812. Tole bě móžno džak wulkej pjenježnej podpěrje z druhich wosadow, wosebje z Basela.

Najwažniši objekt při poľnocnym boku Zinzendorfoweho naměsta prezentuje so jako třidžělny, 65,5 m doľhi twar. Srjedža je modlerska žurla, kiž ma scěhowace wonkowne rozměry: doľhosć 26 m, wysokosć ponoška 19 m, wysokosć wěžički 28 m. Nutřka měri žurla 24,8 x 14,55 m, je 9 m wysoka a ma 48 ławkow. Na scěnje za



Pomnik hrabje Zinzendorfa na Königsfeldskim torhošću

liturgiskim blidom je přičinjeny jednory křiž, wot přenjeho adwenta hač do 6. januara wisa w žurli Ochranowska hwězda z 50 pruhami. Na ľubi maš třimanualowe pišćele ze 36 registrami a z 2500 pišćatkami. Jednorosć a eleganca tuteje žurle zawostajitej syľny a dobry začisć, wosebje w přirunanju z pyšnym wumělskim wuhotowanjom cyrkwjow w južnej Němskej. Bjezdweľa tyje tajka prostota ľěpšej koncentraciji kemšerjow.

Na chódbje džensnišeho wosadneho běrowa su wustajene wšelake dopomnjenki wo Königsfeldze. Tež knižki a pohladnicy móžeš tam dostać. W dobrym stawje zděržany je stary kěrchow, kotryž mjenuja tu Boža rola.



Naměsto Zinzendorfa w Königsfeldze z hłownym twarjenjom, w kotrymž je modlerska žurla

Fota: K. Mazurski

Krzysztof R. Mazurski, Kraków

Powěšće



Klětko a dupa w Sprjowjanskej kładźítej cyrkwičce. Wšo je na jednora wažnje z drjewa džěłane a swědči wo něhdyšej chudobje serbskich holandskich wsow.

Foto: E. Bigonowa

Budyšin. Dnja 11. februara wotewrě pólski zapóslanc Europskeho parlamenta Silvester Chruszcz swójski běrow w Budyšinje. Za Budyšin bě so zapóslanc rozsudźił předewšěm Serbow dla. Na wotewrjenskej swjatočnosći poswjećistaj rumnosće zhromadnje Budyskaj duchownaj sup. Jan Malink a farar Wito Scapan w serbskej, pólskej a němskej rěči. Nowy běrow namaka so w twarjenju napřečo Serbskemu ludowemu ansamblej při Lawskej wěži. Někak kóžde běrtlk lěta změje zapóslanc tam rěčne hodžiny, w mjezycasu móža so zajimcy ze swojimi naležnosćemi na jeho sekretara Roberta Brytana wobroćić.

Bukecy. Lětsa w awgusće ma so w Bukečanskej pěstowarni založić WITAJ-skupina. Za nju je dotal jědnaće džěči přizjewjenych. Bukečanska pěstowarnja je w nošerstwje Budyskeje AWO, kotraž ma hižo něšto lět w swojimaj pěstowarnjomaj w Budyšinje a w Radworju WITAJ-skupiny.

Ochranow. Z nowym šulskim lětom 2005/06 chce bratrowska wosada přewzać gymnazij

w Ochranowje do swjeho nošerstwa. Dotalny gymnazij „Maria Sibylla Merian“ budže potom Zinzendorfowy gymnazij rěkač a změje jasny ewangelski profil. Kublanje budže wosebje wusměrjene na hospodarsku etiku a diakoniju, štož je jónkrótne po cyłej Němskej. Gymnaziasća njepóndu jenož do šule, ale změja tež praktisce džěłac w hladarnjach diakonije, w starowni, muzeju a archiwje Ochranowskeje jednoty. Wutwarić maja so tež mjezynarodne styki k bratrowskim wosadam po wšěm swěće.

Berlin. Pod napismom „Rěč bjez hranicow“ wozjewi ewangelska nowina „die Kirche“ w swojim wudaću z 6. februara dlěši přinošk wo cyrkwiskim položenju Serbow w Berlinsko-braniborsko-šlesko-hornjołužiskej cyrkwi. Wosebje so na to pokaza, zo přihotuja Serbja wosebity cyrkwinski zakoń, w kotrymž měli so serbske cyrkwinske naležnosće rjadować – podobnje kaž ze serbskim zakonomj w sakskej cyrkwi. Jako reakciju na tutón nastawk wozjewi farar n. w. Klaus Lischewsky z Wětošowa w „die Kirche“ z 20. februara čitarski dopis, w kotrymž rozložil hišće nadrobnišo cyrkwinske položenje Delnich a Hornich Serbow w zjednočenej cyrkwi EKBO.

Dary

W januaru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 100 eurow a za Pomhaj Bóh 130 eurow a trójce 20 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 90 lětami, 23.3.1915, narodži so do pobožnje wučerskeje swójby w Lipsku farar **Hendrich Bamž** (Heinrich Pabst). Jeho pradžd z maćernej strony bě serbski farar Jan Wićaz (1803–1883) we Wjelećinje. W Lipsku chodžeše Hendrich Bamž do šule a na gymnazij, hdžež 1934 maturowaše. Zo njeby trjebał nacijam služić, wzda so swjeho přeca, so stač z juristom. Město teho poda so na duchownstwo a studowaše 1934–1939 teologiju w Lipsku, Berlinje, Bonnje a Münsteru. W tymle času nawukny serbsce a wobdžěli so w semesterkich prózdnicach na serbskim předarskim seminarje pola serbskeho wyšeho fararja Zarjenka w Chwaćicach. Lědma dostudowany dyrbeše do wójny. Po nawróće z wójnskeje jatby skutkowaše chwilu jako tołmačer za rušćinu při wokrjesnej radze w Budyšinje a jako wučer na serbskej zakladnej a wyšej šuli. 1948 bě z wikarom w Njeswaćidle pola fararja Gerharda Wirtha a da so tam na serbskich kemšach ordinować. Bě to drje jenička serbska ordinacija po druhej swětowej wójnje, jeli nic samo jenička w cyłym 20. lěstotku. 1950 sta so z duchownym w Minakale. Po dlěšej chorosći zemrě 22.2.1957, zawostajejo młodu wudowu z třomi małymi džěćimi. Wudowa so pozdžišo znowa zmandželi, a to z naslědnikom w Minakalskim farskim zastojnstwje, fararjom Werne-



rom Feustelom (1932–2001). Syn Hendricha Bamža bě w zašłych lětach w našich kónčinach dosć znaty jako Njeswačanski wjesnjanosta.

Přeprašujemy

- 01.03. wutora**
19.30 serbski bibliski kruh w Budyšinje na Michałskej farje
- 05.03. sobota**
15.00 ekumeniske wosadne popołdnjo w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa (sup. Malink)
- 06.03. Laetare**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom a z džěćacymi kemšemi w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
- 13.03. Judika**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinku (sup. Malink)
- 25.03. čiči pjatk**
09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakcach (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.30 kemše z Božim wotkazanjom a z džěćacymi kemšemi w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)
- 27.03. jutrownička**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
- 28.03. 2. džen jutrow**
09.30 delnjoserbske kemše w Picnju
- 03.04. Quasimodogeniti**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 05.04. wutora**
19.30 serbski bibliski kruh w Budyšinje na Michałskej farje
- 10.04. Misericordias Domini**
10.00 kemše z džěćacymi kemšemi w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)

Pomhaj Bóh časopis ewangelskich Serbow

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Priwatny puć/Privateweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen

Redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čišeć: Čišećernja DELANY tzwr w Njeswaćidle
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadža mjesačnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 €.